

Kediler

Hiç kuşkusuz, evdeki küçük dostlarımız arasında kedilerin yeri ayrı. Hayvanlarla insanlar arasında kurulan dostluklar düşünüldüğünde, kediler başta gelen hayvanlardan. Üzerinde en çok konuşulan, öyküleri en çok anlatılan hayvanlar da kediler. Bunda en büyük pay sevimliliklerinin yanı sıra, belki de bağımsız kişiliklerine karşın çok iyi birer dost olmaları.

Biz insanlar, geçmişten bu yana birçok hayvanı kendimizin evcilleştirdiğini düşünürüz. At, inek, köpek, kedi de bunlar arasında. Belki de bu hayvanlardan bazılarını biz evcilleştirmedik. Evcilleşmenin, yani insanlarla yaşamının, bu hayvanların seçimi olması da mümkün. Eski Mısırlılar, antilop ve ceylan gibi birçok hayvanı evcilleştirmeye çalıştılar. Ne var ki özellikle bir hayvan dışında bunda pek başarılı oldukları söylenemez. Araştırmalar, Mısırlıların günümüzden 6.000 yıl önce evcilleştirebildikleri

hayvanın, Afrika yabankedisi olduğunu gösteriyor. O zamanlarda, yabankedisi yerleşik yaşama geçmiş olan Mısırlıların köylerine yemek aramaya, burada bulunan fare gibi küçük canlıları yakalamaya gelirdi. Mısırlı köylüler, yabankedisinin, tarlalarına zarar veren kemirgenleri yakaladığını farketmişlerdi.

Peki, kediler tarlalardan ve silolardan evlere nasıl girdiler? Büyük olasılıkla, yılanları avlama yetenekleri sayesinde... Mısır, zehirli yılanların

bolca bulunduğu bir ülke. Ayrıca, bu yılanlar evlere girmeye pek çekinmiyorlardı. Kedilerin yılanları avladığını farkedenden Mısırlılar, onların evlerinin yakınında ve hatta içinde dolaşmalarına izin verdiler. Evin rahatlığını çok sevmeleriyle tanınan kediler, bu duruma uyum sağladılar. Böylece kedi, sevilen bir ev hayvanı oldu. Kedilerin günümüzden yaklaşık 4.000 yıl önce, Mısır'da evlerde beslendiğini, o zamana ait duvar resimlerinden ve başka kayıtlardan biliyoruz.

Bundan yaklaşık bin yıl sonra, kediler Mısır'da kutsal olarak kabul edilmeye başlanmıştı. Mısır'da, tanrıların insanlara çeşitli hayvanların kılığında görüldüğüne inanılırdı. Kedi de bunlardan biri olarak kabul edilirdi. Eski Mısır'da hemen herkesin evinde kedi bulunurdu. Günümüzde, kediler kutsal sayılmasa da hâlâ çok sevilen evcil hayvanlar arasında yer alıyorlar.

Evcilleşen kediler, geçen birkaç bin yıl içinde bazı kalıtsal değişikliklere uğradılar. Vücut ve davranış biçimlerinde bazı değişimler oldu ve sonunda günümüzün kedi ırkları ortaya çıktı. Bu ırklar arasında yer alan Van kedisi, en eski ırklardan biri; ayrıca, kuzey yarıküredeki evcil kedilerin de bu ırktan türediği öne sürülüyor.

Kediler, halk arasında dokuz canlı olarak bilinirler. Gerçekte böyle olmasa da, çok esnek vücutları, güçlü kas yapıları, çok gelişmiş duyuları

Evcil kedinin atası Afrika yabankedisi (*Felis silvestris lybica*)

Kediler, Eski Mısır'da kutsal sayılırlardı. Bastet tapınaklarında bulunan bu mumyalar, günümüzden yaklaşık 2300 yıl önce yapılmış.

sayesinde birçok hayvana göre ayrıcalıklı yönleri var. Kedilerin vücudu, tümüyle avlarını yakalamak ve tutmak için evrimleşmiş. Güçlü ve sivri tırnaklara sahip pençeleri sayesinde avlarını yakalayabilir, tırmanabilir ve kendilerini savunabilirler. Gerekemediği zaman

tırnaklarını geri çekebilir, bu sayede avlarına çok sessiz bir şekilde yaklaşabilirler. Güçlü kasları ve uygun vücut şekilleri sayesinde bir kedi, boyunun yaklaşık beş katı kadar yükseğe sıçrayabilir, çok yüksekten yere atlayabilir. Kuyruğu, avını kovalarken, sıçrarken ve yüksekten düşerken, dengesini sağlamasına yardımcı olur. Bir evcil kedi, saatte yaklaşık 50 km hızla koşabilir.

Sabır, kedi gibi yırtıcı hayvanların, avlarını yakalayabilmek için sahip oldukları en önemli özellik. Yırtıcı hayvanlar, avlarını bulmak için çoğu zaman sabırla beklemek, çevreyi gözlemek zorundadır. Bir kedi de, avının yerini saptadıktan sonra yine sabırla, avının yaklaşmasını bekler ya da yavaşça, ava hissettirmeden yaklaşıp üzerine atlar. Kediler, doğduklarından kısa bir süre sonra, avlanmayı öğrenirler. Bunun için de bolca alıştırma yaparlar. En iyi avlanma alıştırması oyundur. Kediler, evde de olsa, içgüdüsel davranış olan oynamayı yaşamları boyunca sürdürürler. Dolayısıyla, oyun oynamak kediler için bir gereksinimdir. Bu gereksinimlerini karşılayamayan ev kedileri pek mutlu olmazlar. Uyku ve yemek gereksinimlerini karşılayabilen kedilerin, özellikle de yavru ve genç kedilerin en sevdikleri şey oyun oynamaktır. Yalnız bir kedi, bulunduğu herhangi bir oyuncakla oynayabilirken, özellikle bir ya da birkaç yavru kedi bir araya

geldiklerinde birbirleriyle oynarlar. Bunun yanında, kediyle oyun oynamak biz insanlar için de çok zevklidir. Hareket eden her cisim kedilerin ilgisini çeker. Bu nedenle, bir ipin ucuna bağlanmış küçük bir cisim bile çok uygun bir kedi oyuncağı olabilir. Bazı kediler, çoğu zaman kendi oyuncaklarını kendileri seçer.

Kedilerin evcil hayvan olarak seçilmesinde, temizlik alışkanlıklarının da önemli payı var. Normal koşullar altında bir kedi, asla ortalığa tuvaletini yapmaz. Ayrıca, kuma ya da toprağa yaptığı tuvaletini de geride iz bırakmayacak şekilde örter. Bunun yanında, yemeklerden sonra ve düzenli olarak vücudunun tümünü yalayarak temizler.

Kedi, memeliler içinde en çok uyuyan hayvanlardan biridir. Tüm kediler arasında günde yaklaşık 18 saat uyuyan aslan, uykuculukta birinci sırada gelir. Evcil kedilerse günün 12-16 saatini uyuyarak geçirirler. Kediler, kendileri için özel olarak hazırlanmış yumuşak bir yatağı sevseler de, nerede uyudukları onlar için pek önemli değil. Yani, evinizdeki kedi, dolabın üzerinde, açık bulunduğu bir dolabın içinde, camın pervazında, banyoda, mutfakta, ya da hiç ummayacağınız bir yerde uyurken bulabilirsiniz. Hatta, bazen onu evin içinde aramak zorunda kalabilirsiniz de. Aslında, buradan, kedilerin uyuyacakları yeri seçerken pek de özenli davranmadıkları sonucuna varabilirsiniz. Ancak, gerçek böyle değil. Yer seçimleri bize ne kadar rastgele gibi görünse de, kediler uyuyacakları yerleri özenle seçerler. Özellikle evin içindeki sıcak ve rahat yerleri bulmakta çok başarılı oldukları söylenebilir. Elbette, sokakta yaşayan kediler için uyku yeri seçiminde ön koşul, buranın güvenli bir yer olması. Çünkü sokak kedileri çok çeşitli tehlikelerle karşılaşır. Bu nedenle, bir ev

kedisinin ömrü yaklaşık 15 yılken, sokak kedilerinin yaşam süresi genellikle 4-5 yılı geçmez.

Kedilerin uykuya düşkünlüğü, bazen onların "tembel" olarak değerlendirilmesine yol açar. Eğer ilgilerini çeken bir olay yoksa, yaşamları genelde uyuma ve yeme üzerine kuruludur. Elbette soylarını sürdürmek için belli dönemlerde eş bulur ve yavrularlar. Aslında bu, yırtıcı hayvanların genel özelliğidir.

Eğer bir evcil sokak kedisini gözlediyseniz, onun da ne kadar iyi bir gözlemci olduğunu farkedersiniz. Bir kedi, eğer evinde değilse ya da kendini güvende hissetmiyorsa, çevresine çok duyarlıdır. Bunu, herhangi bir sokak kedisinde gözleyebilirsiniz. Sokak kedisi, her yönden gelen her türlü sese, özellikle de ani seslere hemen tepki verir. Kulakları, sesleri daha iyi ayırtetmek için, seslerin geldiği yönle doğru sürekli hareket halindedir. Kedilerin kulakları, bizim duyamadığımız çok daha ince seslere de duyarlıdır. Köpeklerden bile daha iyi koku alan kediler, çevredeki kokuları daha iyi algılamak için, havayı burunlarından içeri hızlı hızlı çekerler. Sokakta dolaşan bir kedi, olası düşmanların dikkatini çekmemek için kuyruğunu

fazla havaya kaldırmaz; daha çok aşağıda, bir sağa bir sola sallar. Yanaklarda, kaşlarda ve vücudun çeşitli yerlerindeki çeşitli kılları, yakınlardaki en küçük bir hava hareketini algılar.

Bir sokak kedisini, güneşin altında uzanmış uyuyor görseniz bile, bu sizi yanıltmasın. Bir kedi için tehlikelerle dolu olan sokakta o, her zaman tetiktedir. Uzaktan uyuyor gibi görünse de yalnızca gözlerini kapamıştır. Onun dışında, her türlü duyusu dışarıdan gelebilecek bir tehlikeyi algılamaya açıktır. Bir sokak kedisini biraz gözlediğinizde, ara sıra kulaklarının, burnunun oynadığını mutlaka görürsünüz.

Kedinin, tüm memeliler arasında mırlayan tek hayvan olduğu sanılıyor. Bu, özellikle, annelerin yavrularıyla, yavruların da anneleriyle iletişim kurma biçimi olmanın yanı sıra, sevgi göstermenin de bir yoludur. Kediler, yemek yerken miyavlayamaz; ancak mırlayabilirler. Bu davranış, yavruların meme emerken anneleriyle iletişim kurmalarının bir yolu olarak ortaya çıkmış bir davranış. Kediler, insanlara ve başka kedilere sevgi göstermek için de mırırlar.

Bazı insanlar, kedileri "nankör" olarak tanımlar. Ancak, kedileri tanıyan, onlarla birlikte yaşayanlar pek böyle düşünmezler. Kedilere her istediğinizi yaptıramazsınız. Onlar, daha çok sizinle evinizi paylaşan bir arkadaş gibidir. Ancak, ne olursa olsun, sizi karşılıksız olarak severler ve bunu size de öğretirler. Bir kediye dokunmanın, onu sevmenin insanın ruh sağlığı için yararlı olduğu ve kan basıncının düşmesini sağladığı söyleniyor. Bu konuda bilimsel araştırmalar bile yapılıyor.

Tüm evcil havanlarda olduğu gibi, evde kedi beslemek de çok ciddi sorumluluk istiyor. Her şeyden önce, kedilerin birer oyuncak değil, bizler gibi canlı olduklarını, buna bağlı olarak birçok gereksinimlerinin olduğunu unutmamak gerekiyor.

Alp Akoğlu

Kaynaklar

Malek J., *Ancient Cats*, Muse, Temmuz/Ağustos 2002
Millus S., *Are Cats Antisocial?*, Temmuz/Ağustos 2002
<http://cats.about.com>
<http://www.catworld.co.uk>